

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.15, november 2019

Ændret i version 1.16, november 2020

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1827 (SJ: 455)

Andre udgaver

US *Udvalgte Skrifter* 5

VU *Værker i Udvalg* 3

Teksten er etableret af Kim Steen Ravn

Punktkommentarer og tekstredigering er skrevet af Kim Steen Ravn, redigeret af Vanja Thaulow og Steen Tullberg

Indledning er skrevet af Kim Steen Ravn, redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og Vanja Thaulow

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

[[A:I] |VU:105 |US:155

Skribenten

Nik. Fred. Sev. Grundtvigs

Litteraire Testamente.

Auch ich war in Arkadien geboren.

Schiller.

Maa trykkes.

I Københavns Politieret, den 21 Marts 1827.

Kjøbenhavn.
Forlagt af den Wahlske Boghandel.
Trykt i Fabritius de Tengnagels Bogtrykkeri.
1827.

[A:II] [A:III] US:156

Fortale.

At være Dansk og dog i Grunden Nordisk Skribent, og hardtad slet intet Andet i Verden, det var mit brændende Ønske, da jeg blev borgerlig myndig, det er saa endnu, da min Pen er blevet myndig under Curator, og i Hoved-Sagen har jeg hidtil naaet mit Ønske, langt bedre end de fleste Mennesker i deres Middel-Alder kan rose sig af; thi min Pen har virkelig gjort mig navnkundig i Norden, og det ei først ved at skrive Kirkens Gjenmæle, der kun gjorde min Modstander navnkundig, fordi jeg var det, og hverken har jeg været stort Andet i Verden end Skribent, ikke heller tegner det til, jeg herefter skal blive det Mindste meer.

Derimod tegner det rigtignok til, at jeg ei længere skal naae den anden Deel af mit Ønske: at være Nordisk Skribent i Danmark; thi *Døds-Tegnet* staaer over min Skrift, og derfor har jeg skrevet mit Testament, som det sømmer sig en levende Skribent med Døden for Øine; men [A:IV]immer kommer det mig for, som Alting nu er bagvendt med mig; thi efter Aviserne og Korset ved min Grav skulde jeg jo allerede være død og begravet, og dog har jeg aldrig følt mig saa ordenlig prosaisk lyslevende som nu, saa jeg faaer overlade til mine Læsere at afgjøre, om jeg virkelig lever, eller maaskee kun gaaer igjen.

Dog, hvad enten mit Liv eller min Død nu er et Blænd-Værk, saa [VU:106]mindes jeg dog godt, at mit forrige Skribent-Liv var en haard Døds-Kamp, ligefra mit fjerde Aar til mit tyvende, altsaa, hvis Aviserne har Ret, til min Død, og hvis jeg ikke tager feil, til min Seier over den, og, hvad enten jeg er død eller levende, laae der mig ligesom en Steen paa Hjertet, saa jeg kunde ikke være ganske rolig, før jeg fik sagt de Med-Levende, eller, er jeg død, de Efter-Levende, hvorledes jeg,

med Døden for Øine, eller, er jeg kun en Aand, paa hiin Side Graven, betragtede min Kamp.

[US:157] Det har jeg nu gjort, skjøndt ikke nær saa klart, som det kunde blevet, naar jeg havde givet mig Stunder, men, naar man skriver paa sit Testament, med Døden for Øine, ja, med Sort **[A:V]** paa Hvidt for, at man alt er død og borte, da gaaer det naturligviis en Dansk Skribent, som det gik Jeppe paa Bjerget, han tør dog ikke ret troe sine egne Øine, før han dømmes til Live igjen af den samme Ret, der har dømt ham til Døden, han tænker nødvendig: maaskee føler du dig dog kun levende, enten fordi du ikke er hængt tilgavns, og bliver det da formodenlig snart, eller du kun gaaer igjen, fordi du glemde Noget i Verden, og da slaar din Time ogsaa snart.

Hermed undskyldte den velvillige Læser mit Hast-Værk, og de derved indløbne Feil eller Mangler, som jeg, vil Gud, jeg lever, selv skal stræbe at rette, men maa i andet Fald bede min Eftermand, som executor testamenti med uindskrænket Fuldmagt, at berigtige!

I Øvrigt maa Efter-Slægten afgjøre, om jeg naaede mit Maal: Udødelighedens Tempel, ei det heroventil, thi did gaaer Veien i det Skjulte, men det hernelen, som er nødvendig vort jordiske Maal, naar vi føle Mod og Kraft til et Oprin af Kæmpe-Livet for Verdens Øine, hvor saa end Kredsen er skrevet, og hvad saa end Vaabenet kaldes, som var os bekvemt. Kun **[A:VI]** det veed jeg: mit Liv var aaben, ærlig, aandelig Kamp, min Kreds var Norden, og Pennen var mit Vaaben, min Pen, og ei min Tunge; thi af Natur var Tungen bly og Pennen fri, var Tungen blød og Pennen haard, saa, naar det syndes anderledes, var det kun, fordi de lærde eller laande af hinanden, eller og fordi de øiebliklig rødes af Lynet, som farer fra Østen til Vesten med skjulte Kræfter og uberegnelige Spor! Sin Skjalde-Pen kan Ingen skjære selv, men kun fordærve, men selv min Skriver-Pen har jeg kun havt paa anden Haand, og naar jeg selv vilde spidse den, saa fik den Tænder og spruttede, saa jeg blev ærgerlig, og smeed den!

Christianshavn i Marts 1827.

[A:1]**[VU:107]****[US:158]** Er det sandt, hvad man saa tit, og ei sjelden saa bittert, har bebreidet mig, at jeg misbrugde min levende Indbildnings-Kraft, min Magt over Ordet, min Styrke i Modersmaalet, og i det Hele hvad der har gjort mig som Skribent navnkundig i Norden, til at forvirre mine Læseres Tanke-Gang, til at bekæmpe en herlig Oplysning, og fordærve en Smag, der, om den end ikke var den bedste, dog var paa gode Veie: kort sagt, at jeg har

kæmpet for det gamle Barbari, for Middel-Alderens Mørke, og for det syttende Aarhundredes aandløse Systemer, og al aandelig Frihed tilintetgjørende Former! Saa maa jeg vel spørge, thi er det sandt, da har jeg nu saa aabenbar stillet mig under Aands-Frihedens og Oplysningens Banner, at jeg selv bør dømme mine Bøger til Baalet, eller dog betragte mine litteraire Udtømmelser, som en Lava-Strøm, der, til Lykke, snart blev afkjølet, og som jeg selv maatte arbeide paa at bortskaffe, for, om mueligt, endnu at redde det Jord-Strøg, jeg i min Blindhed ødelagde!

|A:2|Nei, det er ikke sandt, det kan jeg see, det har alle mine velvillige Læsere følt, det maae selv min Skrifts ivrigste Modstandere, naar de besinde sig, indrømme; thi ikke en eneste af mine Bøger efterlader den Følelse, at Krebs-Gang var Kæmpe-Skridt i mine Øine, og langt mindre er det Total-Indtrykket af min Skrift, saa, naar man paastod det, var det aabenbar kun fordi man ikke troede den uvilkaarlige Følelse af hvad jeg stiledede paa, og, under Reflexionen, enten ikke vilde, eller ikke kunde skjelne ret mellem Aand og Udtryk, Materie og Form. At det var Old-Tidens Aander, som jeg ikke blot gjorde Røgelse for, men oplivedes og besjæledes af, det mærkede man, men at Aander aldrig skabe aandløse Former, aldrig oplive dem, der arbeide paa Been-Huse og lovsynge Skygge-Billeder, det oversaae man, skjøndt min Pen i Historien ei skaanede det Mindste af alt Saadant, om det end nok saa alvorlig var indviet til de Aanders Priis, jeg hyldede. Enten maae da hardtad alle De, |US:159|som hidtil for Alvor bedømde min Bane, |VU:108|have været saa aandløse Naturer, at ei engang de gamle Aanders kraftige Rørelse kunde lære dem, at Aander ei som deres Redskaber forældes, og kan ei døe som Støvets Børn, og kan ei overvindes uden af stærkere, mægtigere Aander, for hvilke de som Fiender maae flye, eller som underdanige Tjenere bøie sig, enten det, eller ogsaa maae de, saavel som jeg, have vandret i en Dunkelhed, der ei tillod at skjelne skarpt |A:3|imellem Ven og Fiende, mellem Legeme og Skygge, og under hvilken *de* feilede mest, som kun vilde troe deres egne Øine, de gjorde de fleste Mis-Greb, som vilde gribe Alt med Hænderne!

Det Første har jeg ofte tænkt, til min Plage, men ligesaa tit har jeg ahnet det Sidste, til min Trøst, og seer jeg ret, da ligger her, som i Alt, undtagen i det store Forhold mellem Sandhed og Løgn, det Sande midt imellem Begge.

Visselig, det klæder nutildags ei noget Folk i Verden godt, undtagen, om man vil, Chineserne, at lade deres Naboer høre, de ligge i et aandeligt Chaos; thi deri ligge øiensynlig alle de Folke-Færd, som have taget Deel i Middel-Alderens Gjæring og den ny Tids Dannelse, saa Forskjellen er kun, at Nogle bortødsle deres Kræfter i vilde Kampe, og nedsynke saa, aandelig døde og magtesløse, i det *rædsomme* Chaos, hvor ikke Livs-Aanderne kæmpe om Redskaber, men Døds-Aanderne om deres Offere, men at Andre danne et Chaos, hvorover Skaber-Aanden svæver, og Lyset

oprinder, hvori det Fjendtlige efterhaanden afsondres, og det Beslægtede sammenføies, og hvoraf Livet opstiger, vel i dunkle, men dog immer klarere, organiske Skikkelser!

Saa er det, saa maatte det nødvendig være, efter de store Sammen-Blandinger, ei blot af Folke-Stammer, men af Religioner og Literaturer, som har fundet Sted i det nyere Europa, og hvoraf jo |A:4|vor hele aandelige Tilstand er et Resultat, langt ligere en forvirret, uopløselig Knude, end en udviklet Klarhed, som man i høieste Grad af Blindhed har udraabt den for, uden dog at kunne forklare et eneste af de aandelige Elementer, hvis Virkninger dog vare gyldige Vidner om deres Kraft, og hvis Kraft man dog vel ikke forklarede, ved at udlede den af *Intet*, eller hvad er vel en tom Indbildning Andet, end Vuggen for et indholdsløst Begreb.

Som det nu er med Folkene, saa er det med os Enkelte, som optræde iblandt dem, oprundne af en enkelt eller sammenvoxet Rod, opvoxne mellem stridige Elementer, meer og mindre |US:160|tiltrukne og tiltalte |VU:109|af de forskjelligste Literaturer, Aander og Syns-Maader, os, der saaledes optræde med Drift og Kraft til at føre Ordet, som det kan føres med Pennen for en Læse-Verden, og det er jo soleklart, at jo letnemmere vi vare, jo mere vi stræbde, at omfatte vor Tids Dannelse, og at tilegne os Alt, hvad der i Menneske-Livet tækkedes os, jo mere vi stræbde derefter, og jo bedre det lykkedes os, des mangfoldigere, men ogsaa dunklere maatte vort Inderste vorde, des umueligere maatte det blive os, at støbe vore Tanker og Følelser i de almindelige Former, og undgik vi den Klippe, hvorpaa Saamange strandede, ved at ville omskabe Grund-Formen for det levende Ord, som Moders-Maalet er, hvad Under, at det ogsaa blev hardtad |A:5|den eneste Tale-Form, vi ærede, udgydende os deri saa frit, saa rigt og saa mangfoldigt, som vi mægtede!

Fæste vi nu Øie paa Folkene i Europa, da finde vi Ingen, som det timedes at undgaae den store Sammen-Blanding i Middel-Alderens Morgen-Stund, uden Folkene i Norden, der i det Mindste afsondrede langt Mere fra sig ved Udvandring, end de optog i sig, og derfor slutte vi med Rette, at Grund-Stemningen *der* maa omtrent have samme Eenhed eller Lighed, som Ordets Grund-Form eller Moders-Maalet.

Men er det heraf rimeligt, at Folke-Dannelsen i Norden kan vinde en langt mere organisk og harmonisk Eiendommelighed, end andensteds i Europa, saa er det dog en Opgave, selv gode Hoveder kan være bekjendt at tage Feil ad, naar man betænker, at her sidde vi op imod Verdens Ende, og have ikke blot den samme Mangfoldighed at ordne og adskille, som det Folk, fra hvilket vi nærmest erholdt vor Dannelse, men derhos vor naturlige Eiendommelighed at forlige eller dog at forbinde dermed, og hvem der ved det nittende Aarhundredes Begyndelse indbildte sig, at det var nemt, vidste dog sikkert i Grunden slet ikke, hvad Talen var om.

Hist i Syden levede og virkede, kvad og kæmpede, grublede og skrev, i fordum Tid, de sindrige Græker og de skarpsindige Romere, saalænge til de baade aandelig og borgerlig nedsank i Sophisteriets, Selv-Modsigelsens, Sløvhedens og Trældommens |A:6|gruelige Chaos, hvor Modet er iiskold Ufølsomhed, Kraften rasende Fortvivlelse, og Viisdommen lumsk Verdens-Klogskab.

I *Øster-Leden* sad fra Arilds-Tid et Gaade-Folk, som, med sin eneste Gud, og sin eneste Bog, var et sært Vidunder, og er det den Dag |VU:110| Dag, baade fordi den eneste Bog synes at maatte være Resultatet af en boglig Dannelselse og en boglig |US:161|Kunst, som er usporlige, og fordi der fra dette Folk udgik en ny Tro, en mægtig Aand, som ei tilhørde noget Folk, uden det ny, det mageløse Folk, Den selv skabde sig af allehaande Folk og Tunge-Maal. Denne Aand, *Christen-Folkets* Aand, førde Jøde-Bogen med sig, som sit gamle Testament og sit Ords poetiske Forbillede, og sit eiendommelige Ord, der skulde løse Menneske-Gaaden, kaldte den det Ny Testamente, der, sammenføiet med det Gamle, udgjør den forunderlige Bog, som, under Navn af *Bibelen*, endnu, efter sytten, atten Aarhundredes Forløb, er Gjenstanden for dyb Ærbødighed hos mange Folke-Millioner, og det store Tvistens-Æble mellem hele den ny-dannede Verdens Boglærde!

Intet Under, thi den Bog, og Aanden, som bar den fra Jøde-Land til Island, har, uden al Modsigelse, gjort større aandelige Mirakler, end alle Verdens andre Bøger i en Sum, og da den stærkeste Aand nødvendig er den Største, og da den Aand, som ei opsteg af noget Folk, men skabde sig Et til aandeligt |A:7|Herredom paa Jorden, vel maa kaldes den Guddommelige over alle Andre, Guds egen Aand, saa er det kun sært, at noget Kuld af Bog-Lærde, hvis Dannelselse historisk udsprang af Bibelen og skabtes af Christendommens Aand, vil vide af, at denne Aand er ikke deres.

Vi veed imidlertid, der kom et Aarhundrede, det sidst forløbne, da Bibelens og Christendommens Aand blev overalt, i det ny-dannede Europa, hvor Pennen ei var bundet, fornægtet og bespottet netop af dem, hvis Ord er som det aandeligste, saa det Stærkeste: af Digterne, og naturligviis med deres Læse-Verden af Mængden i de saakaldte dannede Stænder!

Saaledes fornægtede og spottede fordum de romerske Digtere deres Fædres Guder og Helligdomme, og med denne Dands og Strænge-Leg paa Randen af det rædsomme Chaos sammenlignede det attende Aarhundredes Digtere selv sædvanlig deres, medens de Lærde jublede over, at have oplevet saa gylden, saa classisk en Tid, som levende gjentog, hvad hidtil kun i døde Mindes-Mærker havde været Gjenstand for det ny-dannede Europas Beundring.

Dog, den Jubel var for rasende, den slaviske Efterligning af et med Skjændsel forgaaet Folks Aandløshed var for plump, til at der skulde findes noget Folk i Europa, som havde fordum en egen Aand, uden at denne, ligesom vaagnende af Døds-Slummer, foer op til Kamp, og |VU:111|kaldte Folket tilbage |A:8|til Ærbødighed for Aander:

for de usynlige Kræfter, som skabe levende Sjæle, [|US:162](#)en Ærbødighed, der er Mennesket saa naturlig, som Ordet, som det levende Vidnesbyrd om det Usynliges mageløse Kraft og Herlighed.

Ogsaa over Norden tonede Aandens Røst om Støvets Intet i sin drømte Selv-Stændighed, og om det rædsomme Chaos, der gabende oplod sit Svælg for Gude-Spotterne og Aands-Fornægterne, og Skjalden kjende vi jo Alle, som lovsang Nordens Aand, som priste alle Aander, og bøiede sig dybt for Bibelens.

Det hørde ogsaa jeg, hvor jeg sad i en Vraa, hælvten Skjald, og hælvten Bog-Orm, fra Barns-Been fortroelig med Bibel og Historie, og tidlig bekjendt med Nordens Oldskrifter, hvis Kraft og Dristighed, tilligemed den dunkle Dybde i Kvadene og den hjemlige Farve, havde vundet min Tilbøielighed, langt mere end den romerske Kløgt og den græske Klarhed, skjøndt begge Dele, især hos *Cicero* og *Herodot*, havde ei lidet behaget mig. Blandt de Tydske Skribenter var *Schiller* og *Fichte* mine Heroer, *Goethe* og *Schelling* mine Gaader, og nu tør jeg mene, at var der nogen Kraft i mit Ord, og tydede det stadig hen paa Bibelens, Historiens, og Nordens Aand, da maatte min Skrift være det formløseste og uordenligste Chaos, der findes kan, hvor Aander svæve, saa kunde det dog trøstig møde hvert modsat Ord for Historiens Dom-Stol, og sige rolig: [|A:9](#)jeg kæmpede ærlig i den reformatoriske Retning, som var den bedste i min Tid, og aabenbar den Eneste, der muelig kunde frelse Nordens Folke-Stammer fra den sorte Død, der truede alle Europas nydannede Folk, og en dunkel Redning var dog vel ogsaa i det nittende Aarhundrede bedre end en klar Undergang! Dog, ikke blot theoretisk, men især practisk maa mit Ord, saavidt det var levende, kunne forsvare sig selv, indtil der maatte kundgjøre sig en Aand, som tiltalde Nordens Indbyggere *stærkere* end Bibelens og Nordens Aander; thi det er nu engang for Alle den uforanderlige Grund-Lov i Aandens Rige, at *der* gjælder den Stærkeres Ret, som der staaer i Bibelen, at naar den Stærke vogter sit Palads, da boer han med Fred, til der kommer en Stærkere, og afvæbner ham; og som det var Skik i Kong *Rolvs* Borge-Stue, at hvem der ikke vilde sidde nederst, maatte prøve, hvormange af Høibords-Kæmperne han kunde lette i Sædet! Selv vi smaabitte Læsere fra forrige Aarhundrede behøve ikke meer historisk Kundskab end den, vi fik af Døgn-Bladene, for at vide, hvorlidt man enten med borgerlige Vaa[|VU:112](#)ben, latinske Disputatser, eller sprænglærde Volumina, kan udrette det Mindste selv imod Gaard-Nisserne i Aandens Verden, som [|US:163](#)føre det levende Ord; og, har derfor en Skjalde-Pen først banet sig Vei i en Læse-Verden, da behøvede den ikke engang at have to saadanne Aander, som Bibelens og Nordens, til sine Formyn[|A:10](#)dere, for at være sikker paa, den stikkes ikke ud af hundrede Professor-Penne, undtagen i de Auditorier, den aldrig gjæster! Var det end derfor gaet baade *Ingemann* og mig, som det, desværre, gik *Mærkes-Manden* i vor Fylking, at vi i Manddoms-Aarene havde angret vor Ungdoms Bedrifter, saa maatte vore Skjalde-Penne, der i Grunden

gjøre Eet, dog finde deres Over-Mænd i Nordens Læse-Verden, før *det* kunde seire, som de bøde Spidsen! Havde derfor end Skolemester og hans Else havt Ret til at lade os høre, vi havde Dannelse, da vi gik fra dem: intellectuel og moralsk Dannelse, og klar Oplysning, som vi selv, med barbarisk Grusomhed, hjalp de forbistrede gamle Land-Vætter, Bjerg-Mænd og Skov-Trolde, som var uforskammede nok til at leve op igjen, hjalp dem, at forstyrre og fordunkle; da vilde det vist nok være sørgeligt; men havde Man ikke Andet at sætte derimod end Fornuft-Grunde fra Schnöpfenthal og Riim fra Ravne-Krog, saa maatte dog alle Historiens Mærker slaa feil, om ikke Barbariet ligefuldt tog Overhaand i Norden.

Dog, dette kun i Forbigaaende, thi jeg vil hverken beskyldte Adam eller Eva for at have lignet mig i Formløshed, og heller ikke nægte, at min Pen kunde være meget at laste, skjøndt den havde Grundtræk tilfælles med de Bedste; thi dertil er den kjendelig nok fra alle dem, den i Frugtbarhed kappedes med.

|A:11 At nu hælvtten Skjald og hælvtten Bog-Orm maa i det Hele udgjøre en Skribent, som har ondt ved at finde det Kar, hvori hans levende og døde Elementer kan sammengjære og efterhaanden ordne og udvikle sig, det seer man let, og den nordiske Literatur er ikke den Eneste, der har et saadant Phænomen, som lader sig ret godt historisk forklare, at sige, naar man kjender det tilsvarende Folks Historie, og har Øie for de Love, Menneske-Naturen selv i de frieste Forbindelser og besynderligste Blandinger ufravigelig følger; men, saavidt jeg veed, har slige Skribenter andensteds aldrig været de Høilærde til Forargelse, som om det var Bog-Ormenes Ære for nær at sidde til Bords med **|VU:113** Dronningen i Vingolf, og endnu mindre faldt det udenlands Professorerne ind, at saadanne Skribenter, som netop **|US:164** idelig spillede paa Kundskaber, man maatte søge hos de Lærde, at de bragde Lærdom i Van-Rygte hos deres Læsere, fordi de skjemtede lidt med den Selv-Noksomhed og Pukken paa Selvstændighed, man mindst skulde vente at finde hos Bog-Orme, og finder dog Noget af, selv hos dem, der er halve Poeter. Men deels er dette ei saa ganske nyt i Danmark, og deels vilde Sligt neppe sat enten de Høilærde eller mig graa Haar i Hovedet, hvis jeg ikke ligesaa vel havde været Præst og Patriot med Liv og Sjæl, som jeg var blandet Skribent!

|A:12 Her vil jeg skrifte ærlig, skjøndt jeg nok veed, de Høilærde gad ligesaa lidt hørt mine Skriftemaal, som mine Prædikener; men, efter mine Tanker, klæder Aabenhjertighed dog alle Døende godt, og de levende Skribenter, hvor Talen er om deres Pen, endnu bedre, og jeg bekjender desaarsag for det Første, at baade Skribenten og hans Læsere maatte ønske, at Skjalden tit havde slaaet Bog-Ormen over Fingrene, istedenfor at laane ham Pennen til at indflikke sine kløgtige Anmærkninger i Texten. Dog, da jeg derved baade har skræmmet endeel Læsere fra mig, og kjedet Endeel af de Bedste, tør jeg vel for denne Synd vente fuldkommen Afløsning af min Pens Uvenner, om end Døden ei tillader mig at gjøre Bod. Min anden

Synd er større, og udsprang øiensynlig af hvad min haardeste Recensent kaldte indsigtsløs Begeistring, hvad vel er daarlig dansk, og hvis det er en Lyde, vel maa kaldes Skjalde-Lyden, men som nok skulde betegne den Taage, der alt imellem var for mine Øjne, saa jeg ikke blot forvekslede min Skrifts Factorer med hinanden, men ogsaa med mig selv. Sligt reiser sig naturligviis ikke af Begeistringens Styrke, men af den menneskelige Skrøbelighed, som man aldrig har villet tilgive mig, enten fordi jeg virkelig var den eneste Mand af Støv mellem lutter rene Aander, eller fordi den vidnede om, hvad man nødigt vilde troe, at Mennesket behøver, for at blive lydesløst, langt mere end den gode |A:13|Villie, man sædvanlig strax indrømmede mig. Hermed vil jeg da ingenlunde undskylde min Forseelse, som i mine Tanker mest bestaaer deri, at jeg, fra min Dimis-Prædikens Dage, tit drømde mig paa Prædikestolen, naar jeg var længst derfra, hvad let kan hændes en Præst lysvaagen, naar det kun i Drømme undes ham at være det, men som Skribenten, med et klart |VU:114|Over-Blik af de aandelige Forhold, dog aldrig vilde lade sig mærke med, uden naar han laande Præsten sin |US:165|Pen til Prædiken-Studier, Bibel-Krøniker, og deslige, saa, hvis mine Recensenter har oplyst mig om, hvori Feilen egenlig stak, uden at jeg rettede mig derefter, da skylder jeg dem at staae aabenbar Skrifte for den nordiske Læse-Verden; men var mine Recensenter i Grunden slet ikke klogere end jeg, men lastede kun Alt, hvad de ikke kunde lide, hvor det saa end stod, og gav gode Bøger slemme Øge-Navne for enkelte Misgrebs Skyld, der hørde meget til at undgaae; da kunde man snart troe, det kun var Skjelmeri med det aabenbare Skriftemaal, som en beskeden Form for en stolt Anti-Kritik; men skjøndt der kan være Noget i, er det dog ikke Alt. Mine Recensenter og jeg er nemlig vant til at skaane hinanden for de sædvanlige Complimenter, saa blot for at sige dem et Par Ord, gjør jeg ingen Omsvøb; men Aanderne, som drev mig, Sagen jeg talde, Pennen jeg førde, og Læserne jeg unødvendig stødte, dem skylder jeg saa |A:14|god en historisk Undskyldning, som jeg har, ei for at synes reen, men for at forekomme videre Ulæmpe.

At jeg havde Lov til baade at være en gammeldags Christen, og en theologisk Discipel af *Morten Luther*, havde ikke alene i Norden borgerlig, men i hele Verden, paa eget Ansvar, saavel videnskabelig som moralsk Lov dertil, det haaber jeg, alle mine Læsere indrømme mig; thi de tolerante Theologer, der slet ikke kan taale, man i Tro og Theologi er enten mere gammeldags eller mere nymodens end de selv, de er formodenlig kloge nok til kun at læse deres egne Prædikener. At jeg fremdeles, som boglærd Christen, og dansk Stats-Præst, havde baade moralsk og borgerligt Kald til, baade med Mund og Pen, at bestride dem, der paastod, at man Anno Christi 1800, et quod excurrit, kunde, med lærde Hielpe-Midler, selv *udmidle* (ausmitteln) en anderledes ægte Christendom end den fra Anno Eet, samt at den sig selv gjendrivende Theologi var baade reen-bibelsk og ret filosofisk, det lader jeg mig ei engang ved

Rettergang aftrætte, skjøndt jeg gjerne tilstaaer, det er tungt, at saadanne Griller skal trænge til anden Modsigelse end deres egen. Det Sidste har imidlertid sin Grund i den samme gamle Feiltagelse, hvoraf min boglige Forseelse er udsprunget, og skjøndt jeg, saavel i Kirkens Gjenmæle, som især i Theologisk Maanedsskrift, har stræbt at oplyse Feiltagelsen, og gjort Bod |VU:115| for min Deelagtighed deri, saa tør jeg |A:15| dog ikke stole paa, at det er saa bekjendt, som jeg ønsker, og som jeg haaber det her kan blive.

|US:166| At der i det ny Europas Historie er en mærkelig Begivenhed, som kaldes Reformationen, og at den har havt overordenlig Indflydelse ei blot paa Nordens Forhold til Paven i Rom, hans Cardinal-Biskopper og Cardinal-Synder, men paa hele vor Dannelse i alle Stænder og Forhold, det tør jeg saameget dristigere antage for bekjendt, hvor dette læses, som jeg i mine historiske Bøger har udregnet Aarene meget bedre fra Reformationen, end fra Verdens Skabelse, og oplyst Skaber-Elementet deri, eller dens poetiske Bestand-Deel, bedre, end de Høilærde i Kirke-Historien oplyste mig derom. At jeg imidlertid har været partisk for Reformationen, især den evangelisk-lutherske, det har jeg først nyelig opdaget, og skjøndt mine Recensenter har sagt mig det bittert nok for længe siden, vil jeg dog haabe, mine Læsere har fundet deres Oplysning om, hvori Feilen stak, ligesaa urimelig som jeg; thi de veed nok, hvorlangt jeg har været fra at bryde Staven enten over Nordens eller Sydens Middel-Alder, som et Chaos af idel Barbari, Hedenskab, Munke-List, Sværmeri og Fanatisme, og poetiske Læsere kan umuelig regne det for Smaa-Ting, at *Morten Luther* havde den poetiske Aand, som jeg naturligviis ikke vilde savnet hos *Zwingel* og *Calvin*, ifald jeg havde fundet den hos dem. Det er altsaa en for længe siden afgjort |A:16| Sag mellem mig og mine rette Læsere, at hvor vi høre *Aanders* Røst, det være sig fra Pavedømmet eller Hedenskabet, der lytte vi, og afgjøre for Resten med os selv, om vi kan svare venlig eller fiendtlig, og at f. Ex. *Shakspear*, som hørde, jeg veed ikke selv, til hvilket Kirke-Sogn, er Mester-Skjalden i det ny Europa, som ikke blot Skjaldene, men ogsaa Bog-Ormene skal læres til at respectere, om de ellers vil have synderlig Respekt i Norden. For Total-Indtrykket af min Skrift er jeg derfor slet ikke bange, og de Læsere, som det mishager, har taget meget mere fejl, da de læste mine Bøger, end jeg, da jeg skrev dem; men netop fordi jeg sædvanlig skrev i en Sum, skrev helst korte Begreb af min egen lille Verdens-Krønike, netop derfor er jeg sikkert læst langt mere stykkeviis, end nogen anden dansk Skribent, og ligesom det vist har skaffet mig Part i mange Læsere, jeg mindst ventede, har det vist ogsaa skildt mig ved Endeel, jeg gjorde sikker Regning paa.

Sagen er kortelig denne, at da Christendommens Aand udgik i Ørken, at kalde Barbarerne til Omvendelse og Tro, og at omskabe Ørken |VU:116| til en frugtbar Mark, med Libanons Herlighed, med Carmels og Sarons Prydelse, hvad unægtelig er en smuk

|US:167poetisk Beskrivelse paa Christendommens historiske Virkninger i det ny Europa, hvad enten saa den gamle ebraiske Seer saae det, eller ikke; dengang havde man, desværre, allerede saa omtrent skrevet Christen-Fol|A:17kets Historie i Glemme-Bogen, eller bildte sig dog ind, at den Aand, der skabde sig sit Folk af alle Andre, og havde overalt den Stærkeres Ret, han maatte naturligviis ogsaa blive alle Folks Aand, naar man kun borttryddede de udvortes Hindringer, nemlig Afguds-Husene og de trodsige Afguds-Dyrkere. At Sligt kunde lykkes saa godt, som det lykkedes, er vist nok et Vidunder, som gjør Christendommens Aand udødelig Ære, men, alt Andet tilsidesat, kan man nok begribe, at der saavel i Stor-Britannien, som fra Donau til Vardø-Huus, baade var Mange, som, naar de havde Kiødet, kun brød sig lidt om Aanden, og derhos Endeel, som vel lod de gamle Gude-Navne og Tempel-Skikke gaae ad Glemme, men holdt dog fast ved deres naturlige Grund-Begreb om Forholdet mellem Aand og Støv, mellem Gud og Menneske, hvor slet det saa end rimede sig med de christelige Forestillinger. Dette gik saameget desbedre an, som Neophyterne sædvanlig hverken kunde læse eller skrive, kunde endnu mindre Latin, og var meget maadelige Philosopher, medens paa den anden Side Missionairerne tit bar sig ad med at samle Kirke-Giængere, som man nu ogsaa tit samler Bøger til Bibliotheker, gjorde Ceremonierne til Hoved-Sagen, og gav i det Mindste to Skyts-Helgene for hver Gud. Desuagtet maa man dog ikke, som Skik har været, over det meget baade Latterlige og Sørgelige, som Historien ved denne Leilighed melder, glemme, hvad sandt er, |A:18at Middel-Alderens Munke dog i Grunden forstod meget bedre at udbrede Christendommen og omvende Hedninger, end vore Missionairer enten i Ostindien eller Grønland; thi at tale om Christendom med Barbarer, som Mesteren talde med jødiske Skrift-Kloge, eller Apostelen med Philosopherne i Athenen, røber i det Mindste stor Mangel paa Menneske-Kundskab, og en meget overfladelig Skrift-Klogskab, da baade Aanden og Ordet raader os at syre Meget med Lidet, at bænke Giæsterne, før vi syne dem, og at fange Fiskene, før vi skille dem ad.

Middel-Alderens kirkelige *Grund-Feil*, som endnu er vor Arve-Synd, bestod da deri, at der ikke var to aabne Dørre paa Kirken, men at hvem der lod sig lokke derind, om det end siden angrede ham, dog |VU:117skulde blive der til sin Død, og havde kun i Døden frit Valg mellem Kirke-Gaarden og Galge-Bakken. Herved skabtes det Chaos, hvormed vi endnu maa drages; thi |US:168da Christendommens Aand virkelig indtog Mange, og skaber altid Lys i sit Rige, saa var det nødvendigt, at de tvungne Bekjendere af al Magt forfalskede Christendommen efter deres egne aandelige Drømme og kiødelige Lyster, og at de Troende protesterede, hvorved der opkom en fiendtlig Giæring, som maatte føre til en voldsom Skilsmisse, da man ei med Læmpe vilde hæve, hvad man med Magt havde skabt.

|A:19En saadan Skilsmisse var Reformationen, hvorved Folke-Stammerne i Masse adskildte sig efter deres Total-Forhold saavel til

Aand i det Hele, som til Bibelens i Særdeleshed, og det skadede slet ikke, at Konger og Fyrster, som det efter Omstændighederne var nødvendigt, tog virksom Deel deri; men, skøndt der allerede var meget vundet derved, at hvert Folk satte sig i et frit Forhold til den christelige Aand og Kirke, saa maatte dog denne Bestemmelse efter Massen, hvori fysisk Magt var Middel-Punkten, medføre megen Ulæmpe, hvor Massen selv, som overalt udenfor Norden, var en giærende Blanding af fiendtlige Stammer, som det kraftige Ord, der udbredtes med evangelisk Frihed og tit med stormende Fremfusenhed, satte paa Ny i Bevægelse. Man har længe nok forundret sig over de mange saakaldte Religions-Krige, thi man skulde heller forundre sig over, at de blev saa faa, hvor Aands-Kræfternes Fornylse baade kundgjorde og styrkede den gamle Tvedragt, hvor den physiske Magt vilde beherske Aanden, og hvor man heller med Staal-Handsker vilde tage, end med Livet købe den Frihed, Ordet hjemlede. Sandelig, havde under disse Omstændigheder Folke-Aanderne vaagnet og taget Parti, da vilde vi havt en Række af Revolutioner, hvor vi nu kun spore Giæringer; men vi see nu ogsaa, det skulde og det kunde ikke skee: videnskabelig maatte Grav-Kamrene oplukkes, oplyses og randsages, før man uforvarende, som [|A:20](#) i Øster-Ledens Æventyr, kom til at løslade de skrinlagte Aander.

Selv hos det ny Europas meest poetiske Folke-Stamme, hos Angel-Sachserne, viste Folke-Aanden sig kun paa Skue-Pladsen, og forevigelede der mere sin sidste Herolds end sine Bedrifters Minde; kun i det Lutherske Sogn blev Poesien kirkelig, og selv i Norden kun folkelig som Menighedens Omkvæd til Moses-Drapen ved det røde Hav, hvad man vel maa kalde Luthers Kvad om den underlige Kamp og Seier, den store Udfrielse af Pavedømmets Chaos, som han, vist ligesaa philo|[VU:118](#)sophisk rigtig som poetisk dristig, sammenlignede med Israels berømte Udgang af Ægypten. Det nytter ei at dølge, at den følgende Tid [|US:169](#) kun altfor meget ligner Vandringen i Ørken, men dog har Norden, i Sammenligning med Tydskland, noget saa venligt, uskyldigt, paradisisk i sit Udseende, at man fristes til at troe, der ere de lyksalige Øer, hvor Luthers Aand hensvævede, medens man i Wittenberg trættedes om hans Ord; og hvor den mæglede et stille Forlig mellem Aand og Bogstav, som imellem Mund og Pen, og da nu heller ingensteds den kirkelige og borgerlige Enighed oprandt saa naturlig, og forstyrredes saa lidt, som i Danmark og Norge, hvad Under, at Skjalden i Kirken, selv midt under den øiensynligste Splid, og trods al Rimelighed, drømde patriotiske Drømme om en fuldstændig Gienfødelse af det gamle Tvilling-Liv i Norden, kun [|A:21](#) med det meer omfattende Blik og den dybere Rodfæstelse, som det gamle Nordens Opdagelse, og Videnskabeligheds Fremskridt, gjorde baade muelig og ønskelig!

Nei, intet Under, høist naturligt! og selv Bog-Ormen, der nu engang var sammenvoxet Tvilling med Skjalden, vil en klogere Efterslægt slet ikke bebreide, hvad han ei kunde lade; men Talen er

her om en Skribent, som vilde og som burde kraftig bidrage til, at der oprandt en paa aandelige Ting klogere Efter-Slægt, og han maa vel føle Kald til at være sin egen Recensent, da han endnu Ingen har fundet, som lige partisk for Skribenten og for den nordiske Læse-Verden gav dem begge Ret, hver paa sin Maade: Skribenten Ret til, imellem, over sin Yndlings-Materie at glemme sine Læseres Tarv, og dem den tilsvarende Ret til at overspringe hvad der var Stød paa deres Kirke-Vei. At behandle Tro med LigeGYldighed, kan intet Menneske, som selv har nogen; det er et ulykkeligt Folk og en fortvivlet Skjald, som ingen har, og det er en foragtelig Præst, som enten ikke selv troer hvad han forkynder, eller dog ei tør være det bekjendt for hele Verden; saa de Læsere, der ei kan lide Bøger af en Skribent, fordi han siger dem, det er ikke menneskeligt, men dyrisk, at glemme Himlen over Jorden, værre end dyrisk at trodse og bespotte Livet og Lyset i det dunkle Dyb, som er deres urandsagelige Kilde, eller fordi han siger dem, at |A:22|han hørde Dage tale med Dage og Nætter forkynde hinanden Vidskab om Helte-Aanden med Kors-Banneret og Bibel-Staven, de Læsere maa en Skribent som jeg, lade søge deres Lyst, hvor de finde deres Mand. Men denne Frihed skal Skribenten unde dem ei blot som Læsere, men og som Borgere, og føler han sig besjælet af Folke-Aanden, da skal |VU:119|han, som dens Tals-Mand, huske, at han har en anden Læse-Verden for sig, |US:170|end i sin præstelige Skrift, og at hvad der ei som Menneske kan være ham ligegyldigt: hvorledes nemlig hans Med-Mennesker opfatte Aandens Væsen og udlægge Aande-Sproget i deres Inderste, det er ham som Skribent uvedkommende, thi er selv det mindste Glimt af aandeligt Samfund og Tanke-Gang baade borgerlig og boglig, og i det Hele timelig, Vinding, saa skal det altid her være hans Løsen: hver nyde som han nemmer, da Ingen skeer Uskiel! Dette har ogsaa virkelig været min Grund-Sætning, som hele min Skribent-Bane, overskuet, klarlig viser; men hvem der efter en saa aandløs Tid, som den sidst forbigangne, føler sig drevet til at vove en Dyst for Aanden, om Riget og Æren, maa ikke regne paa, hos sine Læsere sædvanlig at finde det aandelige Over-Blik, han finder hos sig selv, end sige det han fattes. Ei kan jeg være haard nok til at kræve af mig selv, hvad jeg aldrig har krævet af Andre: Klarhed i Dunkelhedens Alder, og Modenhed i Vaaren, og seer jeg ret paa mine |A:23|første Bøger, da stod jeg netop Fare for at blive klar og klog for tidlig, og kiender jeg noget til mig selv, da var det kun ædel, kraftig, aandelig Modsigelse jeg fattedes, for at undgaae eller rette mine Misgreb; thi med alle mine Feil har jeg aldrig havt den, at være blind for mine Feil, naar man viste mig dem; men, efter min Bygning, kunde jeg tidligere blevet min egen Recensent, hvad jeg hidtil kun har fusket paa at være, og at jeg ikke blev det, er den Feil jeg angrrer, har, mener jeg, bødet tilstrækkelig for, og stræber nu at rette, om ei til Gavn for mine Bøger, saa dog for min *Efter-Mand*, altsaa for den Aand og for den Sag jeg, ikke sjelden ubehændig, men

heller ikke sjelden kraftig, og altid ærlig, velvillig og frisindet, som skarp og fritalende, har kæmpet for.

Har jeg vel taget Feil deri, at Mestere, Svende og Drengene i *boglige Konster* vel derved kan skjule Aandløshed for sig selv og hinanden, men aldrig skabe nogen Aand, som det levende og levendegjørende Princip for Lærd og Læg; eller har jeg Uret i, at Folkene maae blive som døde Sild eller som uvane Dyr, og selv boglig Konst tabe sin Anseelse og gaae til Grunde, hvis der ei kan raades Bod paa den Aandløshed, der i de sidste Aarhundreder forvandlede hardtad alle Borger-Samfund, selv de naturligste, til tvungne Sam-Lag, hvori alt Fælledekskab kun var til Byrde, ei til Trøst, mens det i det Høj|A:24este var Venne-Kredsene, som gierne tænkte sig forenede i Lyst og Nød!

Nu vel! hvem det er til Forargelse, at denne soleklare, ufor|US:171tielige |VU:120Sandhed ogsaa i Norden er blevet høirøstet, han bestride den, men rose sig ei af Seiren, før den er vundet!

Var det Sværmeri, naar jeg paastod, at en dunkel, aandelig Følelse af en Eenhed i Mangfoldigheden, til Trøst, til Ære og Fryd for hver Medlem af Samfundet, der har Sind til godvillig at dele Byrden, og, i Nødsfald, at glemme sin Enkelthed over Sammenhængen med det Hele, at denne dunkle, aandelige Følelse har skabt ethvert Folke-Liv, ethvert borgerligt Levnets-Løb, som er værdt at nævne og beskrive; at uden denne Følelse er selv den klareste Indsigt i Samfundets organiske Sammenhæng død og magtesløs, og at om den end ikke var det, kan den dog umuelig giennemtrænge Massen! Eller var kanske det Sværmeri, at jeg ansaae det for Nordens store Lykke at have et daadfuldt Folke-Liv fra den dunkle Old-Tid, hvori alle Slægter og alle Folke-Delene sammensmelte, og at have det beskrevet fra Middel-Alderen af Skribenter, som den samme dunkle Følelse begeistrede for Folke-Heltene og Folke-Daaden! Eller var endelig det Sværmeri, at jeg gruede for det Svælg, der selv i Norden var med Pennen gravet mellem Øret og Tungen, mellem Folket og dets Lærere, ja selv mellem Folket og Skjalden, mellem |A:25Skoven og Fuglen, saa der var intet Haab om Fornylse og om Fortsættelse af Folke-Livet i Aanden, dersom Pennen ei kunde skiæres saaledes efter Folke-Tungen, at Skrift dog for de Livligste blev som et stammende Mæle af den gamle Folke-Aand, til hvis Særheder man vel maatte vænne sig for Indholdens Skyld, og var det Daarskab at jeg slog mig fra Verden, fra min egenlige Læse-Verden, for, om mueligt, at gjøre en god Begyndelse paa den store Kiærligheds-Giærning, som de Bog-Lærde ei mindre af Egen-Kiærlighed end af Omhug for Folket og Staten, maatte inderlig ønske, kunde lykkes langt over Forventning! Var det Daarskab, da maa det dog vel kun have været saa, fordi jeg derved maaskee vovede meer end jeg burde, tilsatte meer end jeg havde; thi har man af mageløs Blindhed kaldt min Krønike-Stil for plump og bondeagtig, og erklæret det for dens Hoved-Feil, saa maa dog formodentlig Arbeidet være lykkedes langt bedre, end man i det

nittende Aarhundrede kunde ventet; thi at skrive nogenlunde pirrende og flydende, for de Læsere, som have Udvikling og Sprog-Dannelse tilfældes med os, det er dog nuomstunder vel intet Hexerie, og kunde Menig-Mand været dermed tjent, fristedes jeg dog vel neppe meer end andre Skribenter til at lære Dansk i Kroer og i Borgestuer!

[VU:121|US:172]Deri feilede jeg da sikkerlig ikke, at jeg fandt en Bro nødvendig over Aaen, som en Thor maaskee [A:26]kan gjennemvade, men alle Smaa-Folk drukne i, en Bro, hvor Tunge og Pen, hvor Folket og de Bog-Lærde kan mødes, lære at forstaae og agte hinanden, at jeg fandt en saadan Bro nødvendig, og lagde dristig Haand paa Værket, uagtet netop jeg og mine Lige, med den gammeldags Tro og det velbekjendte Bibel-Sprog, trængde mindst dertil, trængde kun dertil, forsaavidt vi satte nogen Priis paa det aandelige Borger-Samfund med Andre end vore Troes-Forvandte og Kirke-Gjængere, paa aandsudviklende Vexel-Virkning selv med Andre i Norden end vore Med-Borgere!

Jeg feilede ikke heri, og de Boglærdes Modbydelighed for Folke-Bøgerne vil, hvis den varer, hævne sig grusomt netop paa det Parti, som var mig meest imod; thi er det ikke en følgelig Sag, at mit Publikums Børn og mit Barn-Publikum vil, inden de veed det, vinde en Styrke i Nordens Old-Krønike og i Modersmaalet, som giver Folket i deres Haand, medens de Sprænglærde fnyse og belees! Hvem kan afvende det, naar de selv ikke vil, hvem Faren truer, naar de der vil agtes af Folket og virke aandelig paa dem, ei vil lære at respectere Folke-Aanden og Modersmaalet, ligesaavel i Vadmelss-Koften, og paa Blaargarns-Tungen, som hvor de slide Fløiel og Silke, ei lære at forstaae, at Bog-Sproget i sin Udvikling, som jeg dog vel ikke har stræbt at hemme, er paa vilde Veie, og skrider kun [A:27]frem med Dødning-Been til Konst-Barbariets tomme Ørk, saasnart det løsriver sig fra sin levende Rod i Moders-Maalet!

Hvori feilede jeg da? Naturligviis deri, at jeg ikke saaledes tog Bladet fra Munden for mange Aar siden, og sagde reent ud, hvad jeg vel baade tidsnok og tidt nok, maaskee baade for tidt og for tidlig, slog paa, men immer selv svækkede og fordunklede ved at fortælle mine Præste-Drømme, om Miraklerne der skulde skee ved min Grav, naar mine Been kom til at hvile paa Landsby-Kirkegaarden hos mine Fædres! Vist nok skulde kloge Folk seet, hvad end ikke jeg var blind for, at naar jeg vilde gjort *Præste-Brug* af min Fortroelighed med Nordens Aand og af min Styrke i Moders-Maalet, da skulde jeg ikke plaget mig selv med at omskabe de gamle Krøniker til maadelige Folke-Bøger, men forlystet mig med at skrive nye Krøniker paa fri Haand, som i det Mindste kunde blevet ti Gange saa livlige, og vilde neppe trængt til de Bog-Lærdes Anbefaling; det skulde kloge Folk seet, og naar de ikke vilde agtet min Selv-Fornæg[US:173]telse, dog smiilt [VU:122]ad Drømmene, hvormed jeg søgde deels at trøste mig over det i Længden dræbende Arbeide, deels at retfærdiggjøre det i Præstens Øine; men har jeg

sagt de Danske Boglærde saa til, at de var endnu mere kortsynede i slige Ting end jeg, saa skulde jeg ogsaa husket det, og ei kyst dem fra de uskyldige Krøniker, der tjener |A:28| bedst hvem der forstaaer at bruge dem, han være Christen eller Hedning, Lærd eller Læg, og bør virkelig, for Øieblikket, kjendes og udbredes af alle Boglærde, i det Mindste hos os, som vil have Deel i den Bog-Reformation, der nødvendig maa lykkes i Norden, eller som, hvis den mislykkedes, tilintetgjorde de Boglærdes sidste, rimelige Haab: af Folket at opdrage sig en Læse-Verden, der kan skatte og bære dem. Jeg veed det nok, at de Boglærde næsten allevegne har sat sig i Hovedet, at det er constitutionelle Forfatninger, som skal forlige dem med Folket, og begeistre Folket for Staten, men det nittende Aarhundredes borgerlige Farcer maae dog vel oplade de Øine, der lukkede sig for det Attendes Tragoedier, og vise de Boglærde, om ikke Andet, saa dog det, at de er saa omtrent tilovers, hvor Generaler, Kjøbmænd, Læger, Procuratorer og Jord-Drotter constituere Folket, aldeles tilovers der, naar Kirke-Baandet mellem lærd Mands Tunge og læg Mands Øre er sønderrevet, Aviser og Politi-Venner Folke-Literaturen.

Det vil jeg da haabe, at man herefter undtager Folke-Krønikerne, for spage til at bestride Andet end den Folke-Dorskhed og Selv-Forglemmelse, der er en fælles Undergang, undtager dem fra det skriftlige Chaos, hvormed jeg skal have oversvømmet Marken, og at man selv i Norge heller skjærer Fortaler og Titel-Blade af, som jeg selv kunde have |A:29| Lyst til, end man forholder Menig-Mand mellem Fjeldene, hvad umuelig kan være dem saa fremmed som det sædvanlige Bog-Sprog, og vil bestemt mere deres Børn, naar de faae Lov at springe over hvad der kjeder dem, og hvem vil forbyde de velsignede smaa Recensenter at følge deres Lyst i Folke-Krøniken!

Og nu mit Chaos, som man kalder det, hvad er vel deri, hvad er der vel i min Nordiske Mythologi, Oprinene af Kæmpe-Livet, de korte Begreb af Verdens-Krøniken, Roeskilde-Rim, Kvædlingerne, Nyaars-Gaverne og Bjovulfs-Drape, hvad er der vel, som strider mod Andet, end mod det Aandløse og Anti-Nordiske; hvad findes ellers Stridende, uden min ilde stædte Theologi, og min overdrevne Danskhed, som dog indtager saa lidet Rum, og har saa liden Deel i Sammenhængen, at det neppe |US:174| støder Andre, end dem det netop aldrig maatte støde: dem |VU:123| der i udenlandske og i fremfarne Tiders Bøger dog vel maa have vant sig til at skjelne mellem Skribenten og hans gennemstikkende Personlighed, skjelne meer derimellem, jo mere overveiende det poetiske eller historiske Element er i Bogen, hvorfra intet divus Augustus, intet o dii og ave Maria! maa kunne skræmme en Læser, som har lært, det er kun figurlig talt Bogstaven slaaer ihjel!

Men skaber da ikke Bibelens, Historiens og Nordens Aander, som jeg skifteviis tjener og forvirret |A:30| sammenblander, skaber ikke de, under Børsærke-Gangen imod alle sædvanlige Former, et

grueligt Chaos, for hvilket man i det Mindste maa advare den boglærde Ungdom, der kunde lade sig overvælde af Kraften, henrive af Dristigheden, nedlokke i det dunkle Dyb, paa hvis Rand man svimler, og i hvis Svælg man forgaaer!

Nu! Unger-Svende i Norden! som holdtes til Bogen, og føle Lyst til noget Bedre end at blive rige paa Støv, og fede af Kjød, føle Gnisten i eder, hvorved Hjertet gløder og Kinderne blusse for Andet end Piger og Viin, føle, at ogsaa i eder er Mennesket en Gaade, til hvis Løsning det er værdt at hellige sin Part i Livet; med eder, hvis Manddom skal, i en af de vigtigste Menneske-Aldere Solen beskinne, enten gjøre Nordens Aand og eder selv uslukkelig Skam eller ogsaa udødelig Ære; jeg har et Ord, et Alvors-Ord, at tale med eder, før jeg tier, et Ord fra Aanden, som drev mig, et Ord at tale ei i Løn men i Lys, som min Færd har været fra det Første, skal blive til det Sidste, og høre mig, det skal I, saa sandt mit Fugle-Navn har nogensinde rystet sine Penne-Vinger over Svane-Vænget, saa det klang som Kvad i Nordens Øre! For eders Skole-Mesteres Øren vil jeg tiltale eder, og satte de mine Skrifter paa deres index librorum prohibitorum, saa lad dem nu sætte deres Ord imod mit, og bevise, at de blev stærkere, at de blev klo|A:31gere, at de blev klarere ved deres stille Granskning, end jeg ved min Gjæring, som I kan see, jeg slap dog fra med Livet, og som jeg ikke har konstig afbildet, men ladet saa varm, saa fuldstændig og levende, som jeg det kunde, udstrømme paa Papiret, for derfra at indstrømme i beslægtede Naturer, og vække den levende Kamp, uden hvilken vi er Dødens Trælle, uden hvilken vi see aldrig den guldtakte Gimle, see aldrig den levende Klarhed, som overstraaler Fuldkom|US:175menheds-Landet, og vindes kun hernelen, som Bruden er vundet, naar hun |VU:124livsalig indsmiler Haabet i Beilerens Hjerte! En Mand er jeg blevet, ringe tilvisse, hvad man kalder slet ingen Ting, men dog en Mand, som ei vilde bytte med Nogen af Jorde-Rigs Konger! Skribent er jeg blevet, vistnok ei af de forgudede, og skal, som det synes, nu slutte min Bane, da jeg netop havde vundet Klarhed til at fortsætte og fuldende den, men en Skribent, som ogsaa derover veed at berolige sig, seer sig tilbage, seer sine Feil, retter dem gjerne, men smiler dog kun over dem, og over de Øine, som saae ikke Andet, er egentlig kun bange for, at hans Skrift skal gjøre ham alt for navnkundig paa Nordens Bekostning: at den skal ingen Sønner avle, ingen Kæmper vække, som fordunkler ham! See, det var mit Ønske i Ungdoms-Dagene, at kunne i Livets Middel-Alder staae saaledes med klaret Blik over mig selv og Menneske-Banen, uden at have |A:32tabt min Lyst til Idealerne som vinkede, uden at angre mine Offere, uden at begræde Aarene som randt, eller Kræfterne, jeg kun gjenfandt i mine Værker, hvor dette Ønske lever, som gik i Arv hos lyse Hoveder i Norden, hvad Virke-Kreds der saa end kaldte dem, der veed jeg ogsaa, Ynglingen staaer stille, naar han tiltales med en Pen, som den, det undtes mig at føre, og gruer ei for Gjæringen, hvori den støbtes.

Og hør nu, yngre Broder! hvo Du est, og hvor Du aander! er der ei naturlig i Mennesket en Dunkelhed, som indslutter i sig hvad ingen Haand har grebet og ingen Pen beskrevet, og er der ei en vidunderlig Kamp i det Skjulte mellem levende og døde Kræfter, mellem Dagens og Nattens Aander, en Kamp, hvori vi selv maae tage levende Deel, med dyb Ærbødighed for Lyset og Livet i Løn, om vi vil nærme os Maalet, i en Kraft og en Klarhed, som Døden viger for, og Graven skinner af, er det ei saa med Mennesket, da er jeg intet Menneske; thi saaledes fandt jeg mig selv, da jeg løftede Sløret med det døde Klarheds-Skin, som en fortvivlet Verdens-Klogskab havde kastet over mit Inderste, og jeg maatte hade min Lykke, om jeg ei af mit inderste Hjerte velsignede det Øieblik, da jeg fik Mod til at forstyrre det usle Blænd-Værk, den luftige Drøm om egen Kraft og egen Storhed, |A:33om Herligheden af Lys uden Liv, af Ord uden Aand, og af en *uendelig* Stræben med Tomhed til Maal!

Men er jeg intet Menneske, da har ei blot Bibelens Aand forvandlet alle sine troende Tjenere til U-Mennesker, men da har Nordens Kæmpe-Aand, saavidt den mægtede, fra Heden-Old |US:176arbejdet paa det Samme; thi dette Grund-Begreb om Mennesket er ikke blot afpræget i det Folke-|VU:125Liv, der selv bevarede sin Ihukommelse, men klart udfoldet i de store Myther, som aabenbare hvad der var Menneske-Bane og Menneske-Maal for nordiske Hedninger, som hævede sig over Jord-Klimpen, og gestaltede den høiere Kamp i det Skjulte efter den de fandt i deres egen Barm, byggede de Borge over Stierne, som Sjælen, til sin Kamps Fuldendelse, og til sin evige Hvile i Livets Fylde, ei kunde undvære, og dog umuelig finde under Solen!

See, derfor, fordi Kampen mellem Aser og Jetter, med Valhal og Gimle, var for Skjalden Eet med den, han fandt og førde i sit Inderste, og saae i Bibelen forklaret, see derfor kom der ingen Grund-Strid i hans Syn og Skrift, han gik ei fra Bibelens Aand, da han fulgte Nordens, og den gamle Kæmpe-Aand forlod ham ingenlunde, da han udelukkende vilde oplives og styres af den store Aand, som skabde Nyt paa Jorden; thi Aander, som kan enes, udelukke ei hinanden, i Aandens Rige er Høvdingen ei blot over Alle, men Alle er i Ham, og |A:34Han er Alt i Alt. Og nu Historiens, Menneske-Historiens Aand, hvad skulde det vel være for En, uden, som den *Styrende*, Guds egen Aand, og altsaa, om de Christne troe ret, just Bibelens, og som den der symbolisk afbilder Menneske-Banen, den kæmpende Menneske-Aand selv, altsaa Nordens Kæmpe-Aand, hvis den virkelig har opfattet Menneske-Gaaden i hele sin dybe Dunkelhed, Menneske-Kampen i al sin Betydning, og Menneske-Maalet saa høit som det maa staae, for at svare til Dybden i Ønsket!

See, her er Nøglen til mine Gjemmer, her er Lede-Traaden i min Troi-Borg, her er Forklaringen over mit Chaos, i Lyset, som tidlig opgik over det, her er Regnskabet for min Uvidenskabelighed og mit vilde Fornuft-Had, her er Grunden til mine Lovtaler over

Norden, Kilden til mit store Haab om Menneske-Forklaringen iblandt os, her er endelig Undskyldningen for min Drøm om Enighed med Bibelens Aand i det historiske Norden!

Man mærke det vel, kun *Undskyldning*, siger jeg, for denne patriotiske Drøm, som jeg hos mig ikke engang maa undskylde med dens Naturlighed, thi i det nittende Aarhundrede vil der langt mere til at undskylde en aandelig *Strids-Mand*, der tager Borgerskab paa sin fri Konst, som paa et [|US:177](#)andet Haandværk, end i det Sextende. Der ligge nemlig to Aarhundrede imellem, hvoraf det Ene, ved sin unaturlige Stilhed, og det Andet, ved sit [|A:35](#)uhistoriske Oprør, maa have [|VU:126](#)lært alle Dem, der forstaaer sig det mindste paa Tidernes Tegn, at det aandelige Marke-Skjel, man i det Lutherske Kirke-Sogn, med lidt vel romersk Politik, har borgerlig canoniseret, er nu uforsvarligt. Kun i Norden var det mueligt, at en Strids-Mand for Bibelens og Historiens *Aand*, en svoren Fiende ad al Samvittigheds-Tvang, og ad alle Dæmninger for Menneske-Aandens fri Udvikling, som uden levende Gjæring og Kamp er umuelig, at han endda kunde drømme om en vis aandelig Grund-Enighed, der helligede Marke-Skjellet, og gjorde Ophævelsen af det kirkelige Fællesskab, hvor ønskelig den end ellers var, her unødvendig. Kun i Norden, hvor de christnede Skjalde, uden al Forargelse, priste den hedenske Kæmpe-Aand, hvor, med de gamle Fra-Sagn, hele Mythe-Kredsen bevaredes i Munke-Skrift; og kun i *Danmark*, hvor Reformationen havde saa folkeligt et Præg, hvor selv i det *syttende* Aarhundrede den historiske Udvikling er mærkelig, hvor det Attende klart aabenbarede baade Stats-Forfatningens historiske Ypperlighed, og Folkets grændseløs tolerante Natur, og hvor endelig i det Nittende Nordens gamle Heroer opfoer paa Vinger, fra den aabne Begravelse, de havde fundet under Christ-Kirken, og begeistrede Ingen stærkere end den luthersk hyperorthodoxe Præst, der mere blev deres, end Bibelens Vaaben-Drager, kun i dette naturhistoriske Gaade-Land kan jeg tilgive mig selv den [|A:36](#)urimelige Drøm, der virkelig forsinkede Organisationens af min egen lille Verden, altsaa ogsaa af min Kamp for den: af min Penne-Feide mod U-Aanden, der skulde fordrives, og den fiendtlige Aand der skulde tvinges til at afsondre sig med sin Kreds, og kæmpe ærlig i aaben Mark. Om dette kunde naaes i min Penne-Alder, eller ikke, det skulde jeg overladt til Historiens Aand at afgjøre, og til Tiden at vise, hvad ogsaa har været min faste præstelige Grund-Sætning, hvorefter Skribenten i Grunden uvilkaarlig har rettet sig, men ingenlunde mine Krigs-Artikler, som jeg langt ivrigere sammenlignede med Danske Lov, end med Historiens, eller dog udledte langt consequentere af Danmarks Krønike, end af Verdens-Krøniken i Sammenhæng, hvad det mageløse Fostbroderskab vist nok i Efterslægtens Øine vil undskylde, men som dog gav alle mine egenlig polemiske Bevægelser en skjæv Retning, der, efter Omstændighederne, vist

nok i en høiere Orden var den tjenligste, |US:178men skal ligefuldt lastes hos mig, og rettes saasnart den opdages.

Men, denne Forvirring i Kampen kunde jeg umuelig selv rette, førend jeg lærde at skjelne klart imellem hvad jeg vel, med Luther og mine præstelige Fædre, altid efter en dunkel Følelse havde practisk |VU:127adskildt, men dog theoretisk meer eller mindre sammenblandet: Kirke og Kirke-Skole, Christendom og Theologi, Bibelens Aand og Bibelens Bogstav. Aldrig |A:37havde jeg i mine Skribent-Dage forvexlet disse Ting og Tanker med hinanden, og min poetiske Natur er noksom Borgen for, hvad ogsaa alle mine Skrifter bevise, at jeg hverken canoniserede noget skolastisk System i Aandens Rige, eller havde mindste Slægtskab med de aandløse Bogstav-Ryttere og sadelfaste Kjætter-Magere, til hvis kjødelige Broder mine Modstandere af al Magt vilde omskabe mig: men just derfor fik min kirkelige Polemik et forvirret Udseende, og kunde umuelig, før den ændredes, lede til den uundgaaelig nødvendige Skilsmisse. Til Basis for en Saadan kunde jeg umuelig tage den Augsburgske Confession, umuelig finde Bibelen i mindste Maade skikket, og ligesaa umuelig, med min historiske Indsigt, tage en selvgjort, vilkaarlig Hoved-Sum, om jeg end derved havde troet at kunne bevirke meer end min egen Skilsmisse, og, under disse Omstændigheder, var der for mig ikke Andet at gjøre, end, med et dunkelt Haab paa Kirkens og Danmarks Historie, saavidt mueligt, at undgaae den *bestemte* Kamp, og kun med Mund og Pen bestride U-Aandens anti-historiske Retning og selv-modsigende Tanke-Gang. Denne Taktik kunde aldrig øves paa ubekvemmere Krigs-Skue-Plads end i Danmark, men jeg angrer den ingenlunde, og beklager kun de Misgreb, hvorved jeg med Magt vilde tvinge mine Med-Borgere til at see Feldtslag, hvor de umuelig kunde see andet end fredelige Sysler, om jeg end nok saa |A:38klart beviste dem, at det Krudt jeg maledede, de Kugler og Bøsser jeg støbde, kunde, i sin Tid og paa sit Sted, foraarsage et grueligt Blod-Bad, og en glimrende Seier. Al saadan Tale betragter man naturligviis i Danmark som Vind, hvormed en Bog-Mager vil indbilde Folk, at han ikke saameget arbejder for at *opholde Livet*, som for at omskabe Verden, og tager man den for Alvor, da slutter man kun deraf, at der sidder et slemt Sind i den Krabat, saa kunde han komme afsted med at gjøre en Ulykke paa Folk, sparede han det sikkert ikke. See, det er, om jeg ellers kan Dansk, den naturlige, borgerlige Tanke-Gang selv i de aandeligste Ting, udtrykt i det jævne, klare Mo|US:179ders-Maal, og man kan vel vide, jeg ingen af Delene vil laste, da jeg er en saa urimelig Liebhaber af Begge; men naar det *Aandelige*, som i Danmark *Hjertet* ene giver Tanke-Gangen, og *Tonen* Ordene, naar det er saa tilbagetrængt som det, desværre, er blevet, og naar Krig i Aandens Rige er uundgaaelig, da har jeg rigtig nok lært, hvad jeg saa nødig vilde troe, at det er tungt at være *Strids-Mand* i Danmark, |VU:128thi at man der ikke engang, naar man *borgerlig* har svoret til Fanen, og retter sig efter Krigs-Artiklerne, kan blotte Vaaben, uden

at ansees for en borgerlig Freds-Forstyrer, det vil Efter-Slægten ryste paa Hovedet over, naar den læser mit første ordenlige polemiske Skrift, som *Kirkens Gjenmæle* er, og hører, at jeg for det blev **[A:39]** den lærde Verden brændemærket som en Mand-Draber, og i den borgerlige næsten nødt til at nedlægge Vaaben.

Velan! jeg kan nedlægge Vaaben i Danmark, naar saa skal være, kan nedlægge min Pen, som mit *sidste* Offer paa det kun lidt for fredelige Danmarks elskelige Høi-Alter, jeg kan det, efter at have vundet den Klarhed jeg savnede, og efter at have aabnet Kampen forsvarlig, og, forandre Omstændighederne sig ikke mærkelig, da er min danske Skribent-Pen egenlig hermed saaledes nedlagt; men jeg faaer enten mig selv eller en Anden til Efter-Mand ensteds i Norden, det maa jeg forudsige, ei som Skjald, mindre som Prophet, men som en tør historisk Bog-Orm, der, uden at gaae ud af sit gode Skind, her, uden synderlig at strække sig, kan naae fra Aarsag til Virkning. Fredelighed er vel mig kun halv naturlig, nemlig som Bog-Orm, men baade som Christen og som Skjald har jeg saaledes opelsket den mageløse danske Fredelighed i mig, at den er blevet min anden Natur, saa hvor jeg nu drager Sværdet, veed jeg, det ledsages af alle danske Christnes forenede Bønner, og maa, hvis det stikkes i Balgen før Slaget er vundet, afløses af et Andet, der gjør Pinen kort. Jeg vilde ønske, det maatte skee i Danmark, hvor selv de haardeste Hænder dog i Grunden heller vil klappe end slaae, og hvor man altid, saavidt jeg kan skjønne, har tabt mere ved Naboernes Krige, end ved sine egne, **[A:40]** men min Skæbne kan jeg ikke ønske nogen ærlig Strids-Mand, og derfor, er Hoved-Slaget ikke vundet før vi veed det, saa reis dit Banner, Kæmpe-Aand! i Kæmpers Fødeland! der vil det anderledes bløde, men det faaer dog Ende, og **[US:180]** da var Aand uddød i Norden, *naar der var ingen Kæmpe meer*, som vilde bløde for en Drot og for et Rige, hvoraf Nordens Historie kun lærde os at kjende de dunkle Grund-Træk, men lærde os dog at gløde ved Mindet om den store Helte-Skare, som, i Liv og Død, med kjærlig Selv-Opoffrelse og straalende Bedrifter gav Dunkelheden saa *levende* en Glands, at Sydens bedste Malere umuelig kan maale sig med Nordens!

[A:41] [A:42]